

Tilburg University

Internationale integratie en belastingheffing

Bovenberg, A.L.; Mulder, R.J.; van Sinderen, J.

Published in:
Economisch Statistische Berichten

Publication date:
1990

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Bovenberg, A. L., Mulder, R. J., & van Sinderen, J. (1990). Internationale integratie en belastingheffing. *Economisch Statistische Berichten*, 75(3780), 996-999.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Internationale integratie en belastingheffing

De fiscale regimes voor arbeid en kapitaal in de lidstaten van de EG wijken nog sterk van elkaar af. Nu de grenzen binnen Europa meer en meer vervagen, dringt de vraag zich op in hoeverre dit ook in de toekomst mogelijk zal zijn. Mede op basis van modelberekeningen concluderen de auteurs dat verschillen in belastingtarieven in een geïntegreerd Europa tot op zekere hoogte mogelijk blijven, afhankelijk van de vraag waaraan de belastingopbrengsten worden besteed. Aan een zekere internationale coördinatie op fiscaal gebied zal echter niet te ontkomen zijn.

DR. A.L. BOVENBERG – DR. R.J. MULDER – DR. J. VAN SINDEREN*

De internationale economische integratie neemt in hoog tempo toe. In EG-verband staat daarbij een duidelijk doel voor ogen: het uiteindelijk bereiken van een Economische en Monetaire Unie (EMU). In de overgangperiode op weg naar één Europa zullen steeds meer barrières op het gebied van de internationale handel in goederen en diensten en het internationale kapitaalverkeer worden geslecht. Zo werd per 1 juli van dit jaar het kapitaalverkeer tussen een aantal EG-landen volledig geliberaliseerd. Geleidelijk zullen er ook maatregelen worden genomen die de internationale mobiliteit van de produktiefactor arbeid zullen doen toenemen, zoals bij voorbeeld de wederzijdse erkenning van diploma's.

Hoewel de nationale autoriteiten formeel grotendeels zelf verantwoordelijk zullen blijven voor hun economische beleid, wordt de speelruimte waarbinnen dit beleid kan worden gevoerd in toenemende mate ingeperkt door de voortgaande integratie. Deze speelruimte wordt immers niet alleen bepaald door de formele bevoegdheden die nationale overheden bezitten, doch evenzeer door de gedragsreacties die het overheidsbeleid oproept bij gezinnen en bedrijven¹. De effecten van deze gedragsreacties zullen in veel gevallen groter worden wanneer de economische integratie met het buitenland en derhalve de internationale mobiliteit van goederen, kapitaal en arbeid toeneemt.

Het is in het licht van het voorgaande dan ook van belang te analyseren hoe de voortschrijdende internationale integratie de budgettaire beleidsruimte van de overheid zal inperken. We concentreren ons in dit artikel hoofdzakelijk op de fiscale politiek. Allereerst bespreken we op welke wijzen de voortgaande internationale integratie van invloed kan zijn op de economische effecten van belastingheffing, en wat hiervan de gevolgen kunnen zijn voor het fiscale beleid van een individueel land als Nederland. Enkele aspecten die hierbij aan de orde komen worden geïllustreerd aan de hand van modelvarianten die zijn berekend met een model van de Nederlandse economie waarin rekening wordt gehouden met de 'supply side'-invloeden van budgettaire maatregelen. Het blijkt dat zich hierbij al snel de vraag opdringt in hoeverre een kleine open economie zich een afwijkend fiscaal regime kan veroorloven,

zowel op het gebied van de vennootschapsbelasting (vpb) als de inkomstenbelasting (ib). Meer in het algemeen kan de vraag worden gesteld hoe het budgettaire beleid op de toenemende integratie zou kunnen reageren.

De economische effecten van belastingheffing

Bij de analyse van de economische effecten van belastingheffing dient men naast bestedingseffecten rekening te houden met de invloed op het functioneren van het marktmechanisme en allerlei beslissingen op micro-economisch niveau². Dit geldt zowel voor economische beslissingen met een internationaal karakter (bij voorbeeld met betrekking tot de geneigdheid van bedrijven om hier te lande dan wel elders te investeren) als voor beslissingen op nationaal niveau (bij voorbeeld op de binnenlandse arbeidsmarkt). Voor wat betreft de beslissingen met een internationaal karakter zal de toenemende integratie direct van invloed zijn op de effecten van belastingheffing, omdat de integratie deze beslissingen gevoeliger maakt voor internationale verschillen in het fiscale klimaat. De voortschrijdende internationalisering heeft echter ook meer indirecte gevolgen voor de effecten van belastingen die aangrijpen bij nationale beslissingen. Deze belastingen zullen namelijk vaak invloed uitoefenen op de concurrentiepositie op de internationale markten voor goederen en diensten en op het rendement van internationaal mobiele factoren.

Een en ander wordt hieronder nader uitgewerkt voor kapitaal en arbeid.

* De auteurs zijn verbonden aan de directie Algemene Economische Politiek van het ministerie van Economische Zaken. Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven.

1. Zie L.A. Geelhoed, De semi-soevereine staat, *Socialisme en Democratie*, februari 1990, blz. 40-47.

2. Zie voor een uitgebreid overzicht hiervan J. van Sinderen, *Belastingheffing en economische groei*, Groningen, 1990.

Kapitaal

Het is van belang om een onderscheid te maken naar fysiek en financieel kapitaal, omdat belastingheffing op deze categorieën een verschillende invloed uitoefent. Zo kan een hoog nominaal vpb-tarief ten opzichte van het buitenland ertoe leiden dat multinationals hun financiële transacties aanpassen om op die manier hun winsten in het buitenland te laten neerslaan. Tegelijkertijd kunnen bepaalde fiscale faciliteiten, zoals vervroegde afschrijvingen of investeringssubsidies, het effect van een relatief hoog vpb-tarief op de reële investeringen beperkt houden.

In een geïntegreerde kapitaalmarkt behoeven nationale besparingen niet meer noodzakelijkerwijze in het binnenland geïnvesteerd te worden, maar kunnen ingezetenen hun vermogen ook beleggen in kapitaalgoederen die zich in het buitenland bevinden. Als het verwachte rendement na belasting op binnenlandse investeringen achterblijft bij dat op buitenlandse investeringen, zal dit dan ook kapitaaluitvoer in de hand werken.

Naarmate de internationale kapitaalmarkten meer geïntegreerd raken, zullen belastingen op kapitaalinkomen een groter effect gaan uitoefenen op internationale kapitaalstromen en de locatie van investeringen. Meer specifiek geldt dit voor belastingen die geheven worden volgens het bronbeginsel ('source principle'). Deze belastingen hangen af van het belastinggebied waar het kapitaalgoed zich bevindt en beïnvloeden dus waar ter wereld besparingen hun uiteindelijke bestemming vinden. Vennootschapsbelasting wordt in de praktijk meestal volgens dit bronprincipe geheven. Dit houdt in dat het effectieve vpb-tarief op kapitaalinkomen bepaald wordt door de vpb-bepalingen van het land waar de investering plaatsvindt³.

De voortschrijdende internationalisering maakt het voor een individueel land steeds moeilijker om een effectief vpb-tarief te handhaven dat ver uitstijgt boven dat in het buitenland. Bij een relatief hoog effectief tarief verschuiven bedrijfsinvesteringen namelijk steeds meer naar het buitenland, zeker nu de toenemende internationale integratie het voor bedrijven steeds eenvoudiger maakt om de produktielocatie te scheiden van de markt waarvoor wordt geproduceerd⁴.

De economische effecten van een verhoging van het effectieve vpb-tarief in het binnenland, bij een ongewijzigd buitenlands tarief, kunnen geïllustreerd worden met de resultaten van het model MEOM⁵. Dit model bezit kenmerken van zowel de empirische macro-modellen zoals deze onder andere gebruikt worden door het CPB als van een algemeen evenwichtsmodel. Op korte termijn kunnen in dit model namelijk onevenwichtigheden bestaan op bij voorbeeld de arbeidsmarkt, terwijl op lange termijn alle markten in evenwicht zijn. Verder houdt het model nadrukkelijk rekening met de zogenoemde wig-problematiek. Ook andere micro-economische effecten van belastingen (onder meer op de produktiviteit en het investeringsgedrag) zijn in MEOM verwerkt.

Tabel 1. De effecten volgens MEOM van een verhoging van het effectieve vpb-tarief (ex ante 1% van het ni)

gecumuleerde effecten	na een jaar	na vier jaar	op lange termijn
nationaal inkomen (%)	-0,4	-1,2	-1,2
werkgelegenheid (%)	-0,1	-0,4	-0,1
investeringen(%)	-9,3	-6,5	-2,8
reële lonen(%)	-0,4	-1,3	-2,4
belastingopbrengsten (%)	1,8	0,8	0,1
financieringstekort (%ni)	-1,1	-0,5	-0,3
lopende rekening (%ni)	0,8	0,4	0,1

Zoals blijkt uit de modelberekeningen in tabel 1, zal het negatieve effect van een verhoging van de belastingdruk op bedrijfsinvesteringen verschillende binnenlandse beleidsdoelstellingen schaden. Zo zullen de additionele belastingopbrengsten die men met de verhoging van het vpb-tarief denkt te kunnen bereiken tegenvallen omdat deze belastingpolitiek de belastinggrondslag uitholt. Op de langere termijn blijken de belastingopbrengsten nauwelijks toe te nemen.

Op de korte termijn is van belang dat de lagere investeringen de binnenlandse bestedingen doen afnemen. Om in deze omstandigheden toch de werkgelegenheid te kunnen handhaven zal de internationale concurrentiepositie moeten verbeteren om de buitenlandse vraag te stimuleren. Dit houdt in dat de arbeidskosten moeten worden gematigd. Op de langere termijn speelt voornamelijk het capaciteits-effect van het lagere investeringsniveau een rol. De kapitaalgoederenvoorraad wordt negatief beïnvloed door de afgenomen investeringen, waardoor de arbeidsproduktiviteit lager uitkomt. Deze wordt nog extra afgeremd doordat lagere bruto investeringen de technologische vooruitgang vertragen⁶. Bij een kleinere kapitaalgoederenvoorraad en een lagere arbeidsproduktiviteit kan de werkgelegenheid alleen op peil blijven wanneer het reële loonniveau neerwaarts wordt bijgesteld. In het licht van de toenemende internationale kapitaalmobiliteit, moet er dan ook rekening mee worden gehouden dat belastingen op kapitaalinkomen op de factor arbeid kunnen worden 'afgewenteld' in de vorm van lagere reële lonen of, bij een minder soepele werking van de arbeidsmarkt, een lagere groei van de werkgelegenheid. Zo blijkt uit onze calculaties dat de reële lonen op lange termijn met bijna 2,5% zullen afnemen.

Naarmate de internationale integratie verder voortschrijdt kunnen ook bepaalde aspecten van de ib-heffing een steeds sterkere invloed krijgen op de binnenlandse investeringen in woningen. Dit geldt bij voorbeeld voor de fiscale faciliteiten voor het eigen woningbezit, die vaak een impliciete subsidiëring van investeringen in woningen inhouden. In een economie die niet of nauwelijks toegang heeft tot de internationale kapitaalmarkt zullen de effecten van zulke subsidies op de investeringen in woningen beperkt blijven omdat de toenemende vraag naar kapitaal de binnenlandse rentestand opdrijft. Wanneer de economie echter geïntegreerd raakt in de internationale kapitaalmarkt, zal kapitaalinvoer de druk op het binnenlandse rentepeil verlichten waardoor het effect van de subsidies op de investeringen in woningen wordt versterkt. Dit kan tot onbedoelde en vaak ook ongewenste macro-economische effecten leiden. Zo wordt de gunstige fiscale behandeling van het eigen woningbezit in het Verenigd Koninkrijk vaak als een verklaring aangevoerd van de oververhitting waaraan de economie in het VK de afgelopen jaren heeft geleden⁷.

Een toenemende internationale integratie beïnvloedt ook de effecten die belastingen uitoefenen op financiële transacties. Internationale verschillen in het nominale vpb-tarief kunnen er bij voorbeeld toe bijdragen dat multinationale ondernemingen hun winsten proberen toe te rekenen aan vestigingen in landen met een relatief laag vpb-tarief.

3. Zie A.L. Bovenberg, K. Andersson, K. Aramaki & S.K. Chand, Tax incentives and international capital flows: the case of the United States and Japan, in: A. Razin and J. Slemrod (red.), *Taxation in the global economy*, Chicago, 1990.

4. Zie ook S. Cnossen, Belastingharmonisatie in de Europese Gemeenschap, *Economisch Statistische Berichten*, nr. 3736, 1989, blz. 1204-1207.

5. Macro-Economisch OvergangsModel; zie Van Sinderen, op.cit..

6. Zie bij voorbeeld P.M. Romer, Increasing returns and long-run growth, *Journal of Political Economy*, 1986, blz. 1002-1037.

7. Zie Whatever became of the Thatcher miracle?, *The Economist*, 23-29 juni 1990, blz. 17-20.

Dit kan gebeuren via een voor de belastingdiensten moeilijk te controleren complex van interne verrekenprijzen. De speelruimte die multinationals hebben om hun winsten tussen belastinggebieden te verschuiven wordt vergroot naarmate de complexiteit en omvang van de interne bedrijfshandel verder toeneemt. Internationale verschillen in vpb-tarieven kunnen ook worden uitgebuit door investeringen in landen met een hoog vpb-tarief vooral met vreemd vermogen te financieren. De liberalisatie van internationale kapitaalmarkten vergroot de mogelijkheden om dergelijke financiële constructies te benutten.

Voor landen met een relatief hoog nominaal vpb-tarief kan een en ander tot gevolg hebben dat de belastinggrondslag sterk verkleint. Dit wordt nog versterkt door de invloed van een hoog vpb-tarief op de reële kapitaalstromen, die hierboven werd besproken. Zo kan de top van de zogenoemde Laffer-curve al snel gepasseerd worden: een stijging van het belastingtarief heeft dan een daling van de totale belastingopbrengst tot gevolg. Landen worden hierdoor soms min of meer gedwongen om hun vpb-tarieven niet te ver boven de tarieven in het buitenland te doen uitstijgen. Zo zag Canada zich genoodzaakt om het vpb-tarief te verlagen nadat de Verenigde Staten in 1986 hetzelfde hadden gedaan⁸.

De toenemende internationale integratie beïnvloedt ook de economische effecten van het ib-tarief op kapitaalinkomen, omdat het spaarders de gelegenheid biedt om hun vermogen in het buitenland op de kapitaalmarkt aan te bieden. Het belastingtarief op kapitaalinkomen zou geen invloed op de allocatie van besparingen uitoefenen als het ib-tarief effectief van toepassing zou zijn op zowel binnenlands als buitenlands kapitaalinkomen. Hoewel de wet in de meeste landen dit 'residence principle' inderdaad voorschrijft, wordt in de praktijk een deel van het buitenlandse kapitaalinkomen verzwegen voor de ib. De toenemende internationale integratie vergroot de mogelijkheden om op deze wijze de belasting op kapitaalinkomen te ontduiken. Hierdoor worden de doelstellingen van de ib-heffing, zoals het genereren van belastingopbrengsten en het beïnvloeden van de inkomensverdeling, ondergraven. Naarmate de internationale economische integratie voortschrijdt wordt het voor individuele landen dan ook aantrekkelijker om het belastingtarief op kapitaalinkomen laag te houden ten einde besparingen en daarmee financiële dienstverlening niet naar het buitenland te verjagen.

Arbeid

Bepaalde groepen werknemers zijn internationaal gezien vrij mobiel. Hierbij valt met name te denken aan specifieke groepen hoog gekwalificeerde arbeidskrachten. Indien het netto inkomen dat in een bepaald land kan worden verdiend naar internationale maatstaven aan de lage kant is, kan dat voor dit soort mensen aanleiding zijn om zich elders te vestigen, tenzij er binnenlandse factoren zijn die een relatief laag salaris ten opzichte van het bui-

tenland compenseren. De overheid speelt bij deze beslissing ook een rol. Door het aan deze groepen werknemers opleggen van een relatief hoge belastingdruk, zonder hier duidelijke baten van overheidsuitgaven tegenover te stellen, kan zij hen doen besluiten het land te verlaten waarmee een deel van het binnenlandse productiepotentieel teloor gaat ('brain drain'). Een voortgaande economische integratie zal de internationale mobiliteit van de bedoelde groepen werknemers uiteraard verder kunnen vergroten, waardoor de geschetste negatieve gevolgen worden versterkt.

In relatie tot het bovenstaande is overigens ook van belang dat de kapitaalmobiliteit toeneemt ten gevolge van de voortgaande economische integratie. Voor multinationals die behoefte hebben aan hoog gekwalificeerde arbeid, kan het namelijk aantrekkelijk zijn om zich te vestigen in landen met relatief lage ib-toptarieven, waar immers de bruto kosten van de desbetreffende arbeidskrachten niet zo hoog hoeven zijn om hen een in internationaal opzicht aanvaardbaar netto salaris te kunnen bieden.

Uit het bovenstaande volgt dat, naarmate de integratietendens zich voortzet, het voor een individueel land moeilijker wordt om relatief hoge ib-toptarieven te handhaven, tenzij de aard van de overheidsuitgaven zodanig is dat de betrokken werknemers dit zien als een compensatie voor een hoge belastingdruk.

Voor de meeste soorten arbeid gelden de bovenstaande overwegingen echter in veel mindere mate. Internationale verschillen in belastingheffing zullen er voor het gros van de werknemers niet toe leiden dat men zich in een ander land vestigt. Ook de toenemende internationale economische integratie zal hieraan waarschijnlijk voorlopig nog weinig veranderen; taalbarrières en andere culturele verschillen wegen in veel gevallen zwaarder dan verschillen in fiscale aantrekkelijkheid. Toch beïnvloedt de internationale integratie ook de economische gevolgen van het belasten van internationaal immobiele arbeid. Deze beïnvloeding loopt echter indirect en wel via het effect dat hiervan uitgaat op de internationale concurrentiepositie in de handel in goederen en diensten en op het gedrag van productiefactoren die wél mobiel zijn, zoals kapitaal en de hierboven besproken mobiele arbeidskrachten.

Men moet zich namelijk realiseren dat belastingheffing van invloed is op de beschikbaarheid en de kwaliteit van de verschillende categorieën arbeid en daardoor op de kracht van de nationale economie. Een relatief hoge belasting- en premiedruk op arbeidsinkomen ontmoedigt de arbeidsmarktparticipatie en het verrichten van extra inspanning en overwerk, maakt scholing financieel minder aantrekkelijk, vermindert de (nationale) mobiliteit van werknemers, enz. Met betrekking tot de meeste van deze effecten is helaas weinig betrouwbaar empirisch materiaal voorhanden. Een positieve uitzondering is evenwel het effect van de netto loonvoet op het aanbod van arbeid. Uit empirisch onderzoek ter zake blijkt dat met name de tweede verdiener in een gezin (veelal een gehuwde vrouw) eerder gemotiveerd is tot het aanbieden van haar/zijn arbeid indien de netto beloning toeneemt⁹.

Interessant is nu de vraag welke economische effecten zullen uitgaan van een verhoging van het ib-tarief wanneer de factor arbeid internationaal immobiel is, er van uitgaande dat de factor kapitaal juist wél gemakkelijk de grens overgaat. Tabel 2 vermeldt de uitkomsten volgens MEOM van

Tabel 2. De effecten volgens MEOM van een verhoging van het ib-tarief (ex ante 1% van het ni)

Gecumuleerde effecten	na een jaar	na vier jaar	op lange termijn
nationaal inkomen (%)	-0,1	-0,5	-0,7
werkgelegenheid (%)	-0,3	-0,4	-0,4
investeringen (%)	-0,3	-1,3	-0,7
reële lonen (%)	0,7	0,6	-0,2
belastingopbrengsten (%)	1,8	1,4	0,7
financieringstekort (%ni)	-1,0	-0,7	-0,4
lopende rekening (%ni)	0,0	0,3	0,3

8. Zie J. Bossons, International tax competition: the foreign government response in Canada and other countries, *National Tax Journal*, 1988, blz. 347-355.

9. Zie voor een overzicht van onderzoek voor Nederland J.J.M. Theeuwes, Arbeid en belastingen, in: *Belastingheffing en belastinghervorming*, Preadviezen van de Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde, 1988, blz. 111-143.

zo'n verhoging van het ib-tarief. Een dergelijke ingreep blijkt een aantal negatieve gevolgen te hebben. Zo valt de economische groei terug en neemt de werkgelegenheid af, ondanks een lichte loonmatiging op lange termijn. Ook de stijging van de belastingopbrengsten is geringer dan zou mogen worden verwacht op grond van de tariefmutatie sec.

Internationale integratie zal deze effecten versterken. Zo zal het internationaal mobiele kapitaal in toenemende mate worden afgeschrikt door de negatieve effecten op het rendement van kapitaal. In het algemeen kan men stellen dat een afname van het arbeidsaanbod het algemene ondernemingsklimaat (ofte wel de aantrekkelijkheid voor kapitaalbezitters om in het betrokken land te investeren) en de concurrentiepositie op de binnen- en buitenlandse markten voor goederen en diensten (prijs en kwaliteit) schaadt.

Er is nog een reden waarom een toenemende internationale integratie de belastingheffing op immobiele categorieën beïnvloedt. Het is in de praktijk namelijk moeilijk om de belastingdruk op het (immobiele) arbeidsinkomen al te veel te laten afwijken van de belastingdruk op het (mobiele) kapitaalinkomen omdat het voor sommige economische agenten eenvoudig is om inkomen van de ene naar de andere categorie te verschuiven. Grote internationale verschillen in de belastingdruk met betrekking tot immobiele factoren zullen daarom vaak gepaard gaan met overeenkomstige verschillen in de mate waarin mobiele factoren worden belast, met alle negatieve gevolgen van dien.

Mogelijke beleidsreacties

Het budgettaire beleid kan op verschillende manieren reageren op de toenemende internationale integratie en de invloed daarvan op de economische effecten van belastingheffing. Zo kan men de integratie trachten tegen te werken door het instellen van bepalingen die in strijd zijn met het vrije internationale verkeer van goederen, diensten, kapitaal, en arbeid. Deze optie is echter niet alleen onaantrekkelijk vanuit economisch oogpunt, maar in de huidige constellatie ook weinig realistisch. Technologische en economische ontwikkelingen maken het voor individuele overheden namelijk vrijwel onmogelijk om, via wettelijke bepalingen, internationale transacties daadwerkelijk te sturen.

Het beleid kan ook op de toenemende factormobiliteit reageren door belastingheffing steeds meer te laten samengaan met het profijt van overheidsuitgaven. Het effect van belastingen op het vestigingsklimaat hangt namelijk niet alleen af van de hoogte van de belastingdruk, maar ook van de specifieke aanwending van de overheidsgel-

den. Zo kunnen landen zich tot op zekere hoogte een afwijkend belastingklimaat veroorloven indien dit samen gaat met een overeenkomstig profijt van de collectieve goederen die hiermee worden gefinancierd. In dit opzicht kan de internationale integratie een belangrijke stimulans vormen om de kwaliteit van het overheidsapparaat te verhogen. Overheden zullen de kwaliteit van hun bestedingen kritischer moeten bekijken om er zeker van te zijn dat de samenleving ook daadwerkelijk profiteert van de overheidsuitgaven en dan natuurlijk vooral de segmenten die internationaal mobiel zijn¹⁰. Uit de calculaties met MEOM in tabel 3 blijkt bij voorbeeld dat verhoging van het vpb-tarief ter financiering van inkomensoverdrachten economisch gezien veel minder gunstige effecten sorteert, dan wanneer een dergelijke belastingverhoging wordt aangewend voor een verhoging van overheidsinvesteringen, die worden geacht de produktiviteit van de particuliere kapitaalgoederenvoorraad te verhogen.

Wel blijkt uit deze tabel dat de effecten in termen van economische groei in alle gevallen ongunstig zijn¹¹. Uit tabel 3 kan evenwel ook worden afgeleid dat vermindering van de uitgaven aan één bepaalde categorie overheidsbestedingen ten gunste van een andere, positieve effecten op de economie kan impliceren.

Er zijn echter twee belangrijke redenen waarom het beleid niet in alle gevallen zijn toevlucht kan nemen tot het koppelen van belastingen en overheidsdiensten. Ten eerste is dit vaak moeilijk vanwege het 'free rider'-probleem. In zijn algemeenheid verergert de toenemende internationale integratie dit probleem, aangezien dit aan mobiele factoren de gelegenheid biedt om zich aan belastingheffing te onttrekken en toch te blijven genieten van overheidsdiensten. Hierdoor dreigt het gevaar dat het niveau van bepaalde publieke voorzieningen op een inefficiënt laag niveau komt te liggen. De tweede complicatie die zich voordoet indien de overheid steeds meer gedwongen wordt tot toepassing van het profijtbeginsel, is dat het belastingsysteem dan niet meer gebruikt kan worden voor inkomenspolitieke doelstellingen.

Zowel aan het doelbewust tegengaan van de internationale integratie als aan het introduceren van elementen van 'benefit taxation' in het belastingsysteem zitten al met al haken en ogen. Een derde mogelijke beleidsreactie dringt zich dan ook op. Willen overheden bepaalde doelstellingen, zoals het verstrekken van collectieve goederen en het bereiken van een zekere inkomensherverdeling, blijven nastreven dan zal aan een zekere internationale samenwerking en coördinatie niet kunnen worden ontkomen¹².

Lans Bovenberg
Rob Mulder
Jarig van Sinderen

Tabel 3. De lange-termijneffecten volgens MEOM van een verhoging van de winstbelasting (ex ante 1% van het ni) in combinatie met een aanwending van de extra opbrengsten voor verschillende categorieën overheidsuitgaven

Bestedingscat.	uitkeringen	overh. cons.	overh. inv.	ambtenaren
nationaal inkomen (%)	-2,2	-1,1	-0,6	-1,3
werkgelegenheid (%)	-1,5	-0,1	0,0	0,0
investeringen (%)	-3,8	-2,7	-3,5	-4,1
reële lonen (%)	-0,8	-1,9	-1,0	-0,9
belastingopbr. (%)	0,9	0,8	1,6	1,6
financieringstekort (%ni)	0,7	0,4	0,0	0,3
lopende rekening (%ni)	-1,0	-0,6	-0,3	-0,6

10. Soms wordt in dit verband gepleit voor 'tax competition'. Voor een discussie van de voor- en nadelen hiervan verwijzen we naar V. Tanzi en A.L. Bovenberg, *Is there a need for harmonizing capital income tax rates within EC countries?*, International Monetary Fund Working Paper, WP/90/17, 1990.

11. Gegeven de hoogte van de belastingtarieven is volgens MEOM de zogeheten 'balanced budget multiplier' negatief.

12. Zie voor de mogelijkheden voor internationale samenwerking op het gebied van belastingen op kapitaal Tanzi & Bovenberg, op.cit., 1990.